

Dit is de tekst van een inzending voor de VolZin-schrijfwedstrijd 2013 rond het motto 'Heb vertrouwen'. De inzending is niet genomineerd of in de prijzen gevallen.

Het citeren of doorgeven van deze tekst is toegestaan, mits met bronvermelding.

De auteur van deze tekst is dr. Piet van Veldhuizen – www.woordenmetzielenzin.nl

Heb vertrouwen

Waar geen vertrouwen is, stagneert het leven. Als ik mijn medemensen en mijzelf oproep om vertrouwen te hebben, is dat niet bedoeld als sussende geruststelling ('Het komt heus wel goed!') maar als vurige oproep. Wacht niet tot alles en iedereen te vertrouwen is, maar mobiliseer zoveel mogelijk vertrouwen en treed daarmee de wereld tegemoet. Want argwaan en angst, de tegendelen van vertrouwen, zuigen beweging uit het leven weg. Vertrouwen is een voedende kracht die de dynamiek van het leven versterkt. Vertrouwen is een vliegwiel: dichterbij het perpetuum mobile kun je niet komen. Bij een vliegwiel moet je niet wachten tot het vanzelf een beetje gaat draaien: je moet het met alle kracht in beweging zetten, om dan te merken dat het de kracht van je overneemt en zijn eigen werk gaat doen.

Met angst en argwaan ben ik opgegroeid. In een streng-protestants kerngezin dat vaak verhuisde en dat nauwelijks aansluiting zocht bij mensen in de woonomgeving. Het overgrote deel van de mensheid, al onze burens inclusief, hing in onze ogen verkeerde overtuigingen aan en maakte foute keuzes. Maar tot onze eigen 'goede' overtuigingen behoorde ook het besef dat wijzelf niet veilig kunnen rusten in Gods oordeel: de kans dat ons strenge en schuldbevuste geloof toch niet aan de goddelijke norm voldoet, was altijd levensgroot aanwezig. Dat was de religieuze angst – ik ben er in mijn kindertijd zelden vrij van geweest. Een passende aanvulling daarbij was mijn watervrees, mijn angst om verzwolgen te worden, en mijn argwaan tegenover jongens met branie. Op school blonk ik uit in alles wat je stil zittend kon doen, behalve in schoonschrift. Gym was een drama, om van schoolzwemmen maar te zwijgen. Ik werd gepest, en als ik foto's van toen zie, verbaast het me niet.

Vertrouwen was er ook, gelukkig – daar was een apart terrein voor, een soort niche. Mijn ouders brachten me grote liefde voor de natuur bij. Die traden ze met vertrouwen tegemoet. Ik leerde onbevangen om te gaan met kikkers en insecten, brandnetels en bramen. We observeerden spinnen, keken nog eens goed (en met een zeker respect) naar de teek die we zonder paniekerigheid uit ons vel plukten. We waren graag in het bos of onder de nachtelijke sterrenhemel. Vol vertrouwen op je plek zijn, dat heb ik niet tussen de mensen geleerd. Ik ervoer het wel als ik als tiener alleen bij een meeuwenkolonie zat, of een uur lang vlak boven een sloot hing om te zien hoe een waterspin zijn luchtbel meeneemt naar de diepte. Toen ik zag hoe leeftijdgenoten juist die dingen griezelig vonden (en mij dus als weirdo zagen), daagde er iets van het besef dat vertrouwen niet een uitkomst is, maar een insteek.

Economen weten dat als geen ander. Er wordt in crisistijd vurig gehoopt op consumentenvertrouwen. Dat vertrouwen hoeft niet op ware feiten gebaseerd te zijn: zodra het er is, fungeert het als motor voor de economie. De argwaan van de consument daarentegen verlamt de economie. Eerst komt het vertrouwen, en pas als het er is, schept het zijn eigen grond. Dat weet ook de premier als hij de burgers oproept om vertrouwen te hebben.

We kennen het ook uit het verkeer. Weggebruikers nemen met een weergaloos vertrouwen aan het verkeer deel. Als je op een tweebaansweg door de polder rijdt, kan elke tegenligger je dood betekenen. Je kent de samenleving goed genoeg om te weten dat er altijd wel een paar gekken tussen moeten zitten, of mensen die wanhopig of levensmoe zijn. Toch blijf je met minstens tachtig kilometer per uur op koers. Je geeft al die tegenliggers ongezien het volle krediet. Dat is maar goed ook, want wie argwanend of angstig aan het verkeer deelneemt, is een gevaar op de weg. Betrouwbaar wegverkeer wordt gegenereerd door vertrouwen, en pas in tweede instantie is het ook weer de basis ervan. Dat is nu precies de vliegwielfunctie van vertrouwen.

Dat vertrouwen dynamiek op gang brengt terwijl argwaan de beweging lamlegt, geldt tot op het niveau van onze lichaamscellen. De celwand is met talloze sensoren en receptoren in voortdurende wisselwerking met de omgeving en laat in alle richtingen informatie en hulpstoffen door, behalve als de cel, samen met een heel orgaan of lichaam, in de alarmstand gaat. Dan gaan de deuren dicht, het huis op slot. Dat moet niet te lang duren, want alle ontwikkeling stagneert dan. Daarom is het zo belangrijk om spanning en stress te reduceren: die brengen hele gebieden in ons lichaam in de alarmstand. Allerlei behandelwijzen voor in stress verstarde lichaamsdelen of organen brengen daar eenvoudigweg het vertrouwen terug, de moed om weer open te gaan. En als er vertrouwen is, komt van lieverlee alles weer op gang.

Er is alleen een probleem: tegen iemand die geen vertrouwen heeft, kun je honderd keer zeggen dat zij of hij vertrouwen moet hebben – maar dat helpt niet. Je hebt het of je hebt het niet. Als het je ruw uit handen is geslagen, of als de angst diep zit, kun je niet op commando tot vertrouwen overgaan. Ten opzichte van wie het vertrouwen kwijt is, heeft ieder die het wél heeft, gemakkelijk praten. En toch is het van levensbelang dat angstige mensen nieuw vertrouwen vinden – van levensbelang voor henzelf en voor de samenleving, want argwaan en angst kunnen tot een maatschappelijke kracht worden die heel veel veerkracht uit de samenleving weghalen. Hoe moet het dan?

Het is in de vorige zin al binnengekomen: vertrouwen en het tegendeel ervan zijn niet alleen individuele eigenschappen, maar het zijn maatschappelijke krachten. Sterker nog: vertrouwen verbindt, terwijl angst isoleert. Het bevorderen van vertrouwen is daarom bij uitstek een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid. Waar iemand het vertrouwen kwijt is, moet de omgeving niet op die persoon inpraten (want dat helpt niet), maar maximaal vertrouwen rondom die persoon mobiliseren. Want juist waar vertrouwen geschaad is, moet het uit alle macht worden volgehouden, wil het niet helemaal uit de omgeving weglekken. Getraumatiseerde mensen zijn verontschuldigd, maar hun medemensen zijn des te meer verplicht om vertrouwen te blijven hebben. Want als de argwaan wint, houdt alles op.

Daarom is het zo belangrijk om in de samenleving onze oren en stemmen niet te lenen aan bewegingen die zich voeden met argwaan en angst, of het nu politieke of religieuze bewegingen zijn. Van politieke argwaanzaaiers hoor je vaak zeggen: ‘Maar ergens hebben ze wel een punt’. Ja allicht, maar daar gaat het niet om. De vraag is wat ze ermee doen. En het slechtste wat ons kan overkomen, is dat we een gesloten, bewegingloze samenleving worden, met talloze individuen die in hun argwaan gevangen zitten.

In mijn eigen leven heb ik ervaren hoe bevrijdend het is om vanuit overwegende angst over te gaan naar overwegend vertrouwen. Het is van lieverlee gebeurd, maar het voelde als een geleidelijke overstap naar een andere beweging: uit de toesluitende stroom van de angst, in de zich openende

stroom van het vertrouwen. Met feiten had het niet zoveel te maken, want zoals ik al heb aangegeven, vertrouwen is niet op feiten gebaseerd, althans niet principieel. Het sticht zijn eigen feiten, elke keer als vertrouwen met goede trouw wordt beantwoord; en het geeft doorgaans de energie om de keren op te vangen dat het met kwade trouw wordt beantwoord. Het maakt dan wel veel uit hoe er in die gevallen door je omgeving gereageerd wordt. Nogmaals, vertrouwen is niet een individueel avontuur, maar een maatschappelijke beweging. In mijn religieuze beleving is het ook meer dan dat: een universele beweging. Ik noem het de beweging waarin het hart van God klopt.

Nu we van het individuele bij het universele zijn gekomen, maak ik nog een laatste stap. Want zolang mijn eigen individuele bestaan een absoluut gegeven voor me is, zal ik me niet ten volle in de stroom van het vertrouwen kunnen begeven. Want mijn individuele bestaan is altijd bedreigd. Of ik het nu religieus of biologisch bekijk: ik ben helemaal niet bestemd om dit individuele leven voor altijd vast te houden. En mij als individu kan zomaar van alles treffen. Dat is waarom ik vroeger zo angstig was: ik kon zomaar verdwijnen, een ongeluk krijgen of een enge ziekte, of voor eeuwig verdoemd worden. Dat mocht allemaal niet gebeuren, maar ik had geen middelen van betekenis om het te voorkomen. Per saldo was ik op straat, op school en in mijn gebeden een angsthaas. Maar vertrouwen kan sterker in je postvatten naarmate je je persoonlijk bestaan kunt relativeren. Mensen die hun plek hebben in een warm en goed familienetwerk, kunnen dikwijls aan het leven beginnen met een ruim tegoed aan vertrouwen. Zelf heb ik mijn bescheiden saldo allereerst opgebouwd, in mijn adolescentiejaren, in een diep contact met dieren en planten, en vervolgens in een (voor mij) nieuw begrip van God en de geloofsbeweging.

Wat dat laatste betreft: ik ben ervan overtuigd geraakt dat vertrouwen, als beweging, gegrond is. De structuur van de realiteit, of van het universum, is volgens mij zodanig dat de beweging van vertrouwen (of noem het de beweging van geloof, hoop en liefde) er de dragende kracht van is. En daarin klopt het hart van God. Dat is weliswaar een metafoor, maar dichterbij kan ik niet komen.

Als kind heb ik een tijdje de oprechte ambitie gehad, het perpetuum mobile uit te vinden, het apparaat dat zichzelf eindeloos in beweging houdt. Ik heb er menige bouwtekening aan gewijd. Nu denk ik dat het al bestaat, dat het van universele omvang is, en dat het 'vertrouwen' heet. Maar deel van het wonderlijke mechanisme is de rol die we er zelf in spelen. De instructie luidt: heb vertrouwen!

Piet van Veldhuizen

pvveldhuizen@gmail.com